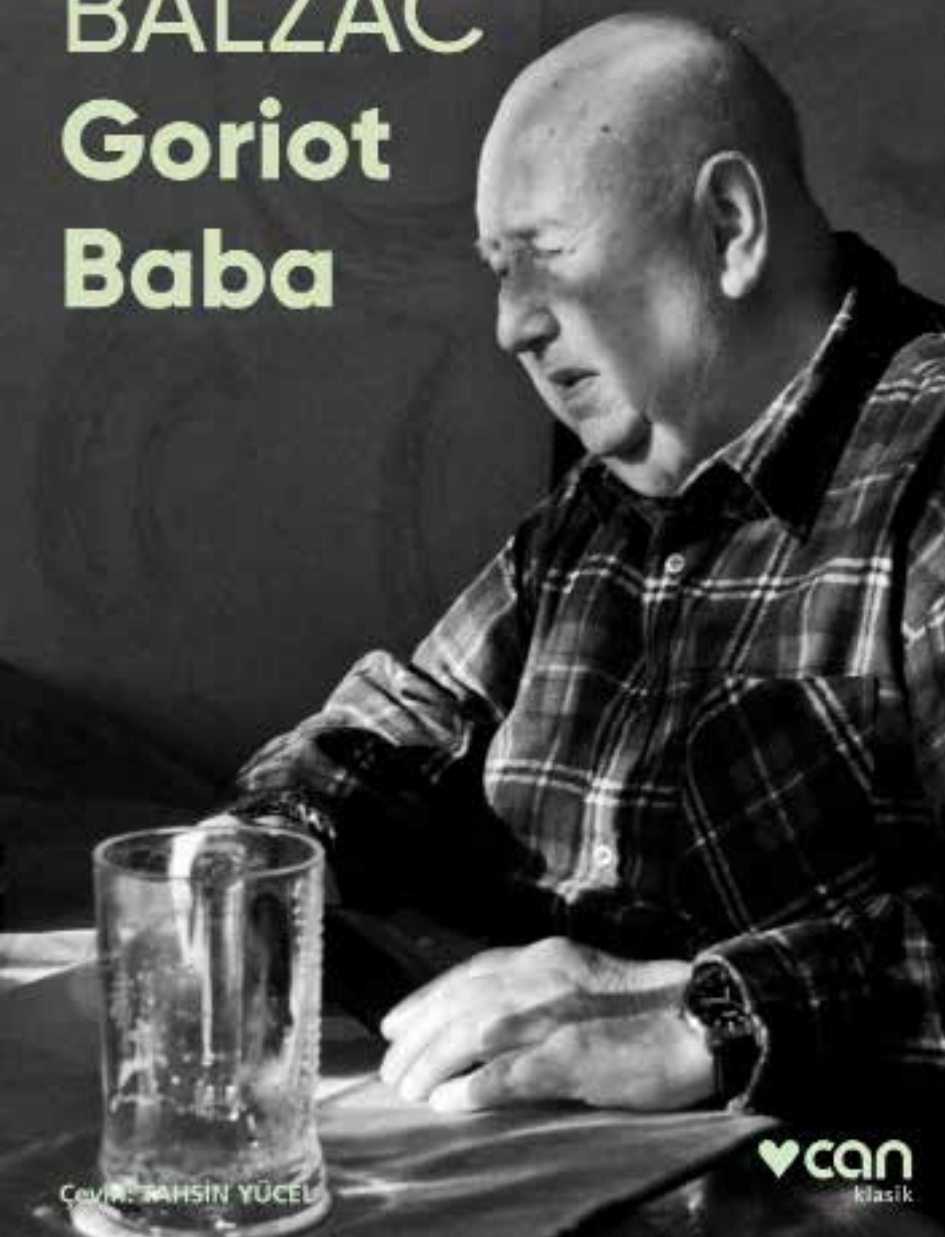

HONORÉ DE
BALZAC
Goriot
Baba

Cevin SAHSIN YÜCEL

♥ can
klasik

HONORÉ DE BALZAC

GORIOT
BABA

Can Klasik

Goriot Baba, Honoré de Balzac

Fransızca aslından çeviren: Tahsin Yücel

La Père Goriot

© 2000, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2000

Özel baskı 1. basım: 2018

6. basım: Aralık 2022, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Kapak fotoğrafı: Ekin Özbiçer

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çifttehavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-3819-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HONORÉ DE BALZAC

GORIOT
BABA

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Tahsin Yücel

♥can

Kapakları çağdaş fotoğrafçıların özgün yorumlarıyla hazırlanan Can Klasikleri:

Babalar ve Oğullar, İvan Turgenyev
Beyaz Geceler, Fyodor Dostoyevski
Büyük Umutlar, Charles Dickens
Çılgın Kalabalıktan Uzak, Thomas Hardy
De Profundis, Oscar Wilde
Emma, Jane Austen
Frankenstein, Mary Shelley
Genç Werther'in Acıları, Johann Wolfgang Von Goethe
Goriot Baba, Honoré de Balzac
Karamazov Kardeşler, Fyodor Dostoyevski
Karanlığın Yüreği, Joseph Conrad
Komünist Manifesto, Karl Marx - Friedrich Engels
Michael Kohlhaas, Heinrich Von Kleist
Nedir Gene Deli Gönlünü Çelen, Sappho
Notre-Dame'ın Kamburu, Victor Hugo
Prens, Niccoló Machiavelli
Savaş ve Barış, Lev Tolstoy
Vahşetin Çağırısı, Jack London
Yeraltından Notlar, Fyodor Dostoyevski
Zamanımızın Bir Kahramanı, Mihail Lermontov

Honoré de Balzac'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

İki Yeni Gelinin Anıları, 1983
Vadideki Zambak, 1990
Eugénie Grandet, 2001
Gizli Başyapıt, 2007
Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti, 2012
Uzun Yaşam İksiri, 2016
Tefeci Gobseck, 2021
Efendi Cornelis, 2022
Bir Kır Balosu, 2022
Kırmızı Han, 2022

HONORÉ DE BALZAC, 1799'da Fransa'nın Tours kentinde doğdu. Kendi adıyla yayımlanan ilk eseri *Köylü İsyanı* tarihî bir romandı. 1829-1830 yıllarında taşra yaşamına yönelen Balzac'ın *Tours Papazı* ve *Eugénie Grandet* gibi romanları basıldı. Yapıtlarını büyük bir bütün oluşturacak biçimde üç grupta tasarladı: insan yaşamını ve toplumu yöneten ilkeleri ele alan "çözümleyici incelemeler"; insan eylemini belirleyen nedenleri ortaya koyan "felsefi incelemeler"; bu nedenlerin sonuçlarını gösteren "töre incelemeleri". Bu bakımdan *Goriot Baba*, gerçekçilik akımının başyapıtı sayılır. Balzac, bu eserlerinin tümüne Dante'yi anıştıran bir başlık koydu: "İnsanlık Komedyası". Balzac, 1850'de Paris'te öldüğü zaman, ardında 85'i tamamlanmış, 50'si taslak halinde kalmış toplam 135 roman ve 2000'i aşkın roman karakteri bırakmıştı.

TAHSİN YÜCEL, 1933'te Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1960). Varlık Yayınları'nda çevirmenlik ve yazişleri müdürlüğü yaptı. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kuramsal yazılarının yanı sıra, Balzac, Flaubert, Daudet, Gide, Simenon, France, Proust, Camus, Sartre, Malraux ve Duras gibi önemli Fransız yazarların yapıtlarını dilimize kazandıran Yücel, 1984'te Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne, 1997'de Fransız hükümeti Palmes Académiques Nişanı'na değer görüldü. 22 Ocak 2016'da öldü.

EKİN ÖZBİÇER, 1984'te İzmir'de doğdu. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde seramik eğitimi alırken fotoğraf asistanlığına başladı. Mezun olduktan sonra Çek Cumhuriyeti'ne giderek FAMU'da fotoğraf programına katıldı. Bu dönemde "Slavia" serisini çekti. Türkiye'ye döndüğünde, İzmir'in yazlık beldelerinde yakaladığı karelerden oluşan "Mavi Bayrak" serisi, SALT'taki *Yazlık: Şehirlinin Kolonisi* sergisinde yer aldı. Şu an "Oto-oryantalizm" isimli devam eden Türkiye serisi üzerinde çalışmaktadır. İnsanlar ve sosyal dokular arasındaki ilişkileri, mimariyi de özneleştirerek gerçekçi bir bakışla yansıtmaya çalışan fotoğraf ve video işleri sanatının konusunu oluşturur.

Sunuş

Büyük Fransız romancısı Honoré de Balzac'ın ünlü yapıtı *İnsanlık Güldürüsü*'nün oldukça tuhaf bir yazgısı vardır. Balzac birkaç yapıtına, birkaç kahramanına, birkaç görüşüne göre yargılanır çoğu kez, yapıtının bütüncül özüne pek de uygun düşmeyen özelliklerle tanımlanır; bunun kaçınılmaz sonucu olarak, okurların büyük çoğunluğu, İnsanlık Güldürüsü adını taşıyan bir anıt yapıtın varlığının bilincine bile varmazlar. Örneğin bizim ülkemizde, Balzac'ın büyük yapıtının büyük çoğunluğunun dilimize çevrilmiş olmasına karşın, İnsanlık Güldürüsü'nün bütünlüğü göz önüne alınmadığından, Balzac ve yapıtı konusunda bilgilerimiz eksik, yargılarımız dayanaksız kalmıştır.

Oysa Balzac'ın en özgün, en önemli yapıtlarından biri, oldukça kısa bir yaşam süresine sığdırdığı, irili ufaklı seksen sekiz anlatıyı kendilerini aşan ve anlamlandıran bir bütünün, başka bir deyişle bir üstyapıtın yapı taşları olarak kurmuş olmasıdır. Genellikle bağımsız yapıtlar olarak okunan bu anlatıların her biri aynı zamanda bütünün birer parçası, üstyapıtın birer bölümüdür. Bu bölüm ya da parçaların tümü, evrensel tarihin belirli bir dönemini, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısını ve dünyanın belirli bir ülkesini, Fransa'yı kapsayan ama yaşanmış gerçekle özdeşleşmekten çok, onun bir tür aynası niteliğini taşıyan, kendi tarihi, kendi coğrafyası, kendi "soyluları ve kentleri, esnafları ve köylüleri, politikacıları ve züppeleri", daha da önemlisi, "kendi yasaları, kendi felsefesi, kendi bilimi" bulunan, alabildiğine özgün ve bütüncül bir roman evreni oluşturu-

rum. Kendi başlarına değil de bu bütün açısından ele alındıkları zaman, parçalar hem biçim, hem içerik açısından yepyeni bir görünüş kazanır. Örneğin Balzac'ın kendine özgü bir biçemi bulunmadığı ya da olayların akışını keserek kendi kişisel görüşlerini sıraladığı savı, kesinlikle boşlukta kalır.

Söylemek bile fazla, çoğunlukla ayrı ayrı yayımlandıklarına göre, *İnsanlık Güldürüsü*'nü oluşturan anlatıların her biri aynı zamanda kendi kendine yeterli, bağımsız birer yapıt görünümünü sunar. Örneğin *Eugénie Grandet* ya da *Goriot Baba* herhangi bir roman gibi okunabilir; *Eugénie Grandet* ya da *Goriot Baba*'yı okumakla da Balzac'ın romancılığı konusunda bir yargıya, hem de olumlu bir yargıya varılabilir. Ne var ki, söylediğimiz gibi, içinde yer aldıkları bütün ışığında değerlendirildikleri zaman, bu yapıtların yepyeni boyutlar kazanacakları, Balzac'ın büyüklüğüne yeni kanıtlar sağlayacakları da kuşku götürmez.

Bu gözlemler, ister istemez, birtakım sorular getirir usu-muza: Bir bütün söz konusu olduğuna göre, bu bütünün birer parçasını oluşturan anlatıların belirli bir düzen, belirli bir sıra uyarınca okunmaları gerekmez mi? Bu yapıtların belirli bir düzene, belirli bir sıraya göre okunması gerekiyorsa Balzac'ın yapıtlarının, örneğin elimizde bulunan şu *Goriot Baba*'nın bağımsız olarak yayımlanması bir çelişki değil midir? Yoksa *Goriot Baba*'nın ayrıcalıklı bir durumu mu vardır?

Hemen belirtmek gerekir ki Balzac'ın yüz elli dolaylarına ulaştırmayı tasarlayıp da ancak seksen sekizini yazabildiği bu yapıtların okunmasında bir sıra izlemek gerekmez; –bir başka yerde de söylediğimiz gibi– anlatıların her biri, büyük yapının birer kapısını oluşturur bir bakıma; hangi kapıdan girersek girelim, kendimizi yapının odağında bulur, buradan istediğimiz biçimde, istediğimiz yerine geçebiliriz. Hiç kuşkusuz, her kapı değiştirmemizde zaman içinde de yer değiştiririz, büyük bir olasılıkla da “bir yaşamın başlangıcından önce ortasında” buluruz kendimizi, “doğumun öyküsünden önce ölümün öyküsü” çıkar karşımıza; ama Michel Butor'un söylediği gibi, *İnsanlık Güldürüsü*'nde “anlatılan olayların bütünü değişmez kalır. Girdiğimiz kapı hangisi olursa olsun, geçmiş olan hep aynı şeydir.” Üstelik, Balzac böylesinin daha doğal olduğunu, gerçek yaşamda da olayların öyküsünün bize bu biçimde, düzen-

siz olarak ulaştığını kesinler: “Hiçbir şey tek parça değildir bu dünyada, her şey mozaiktir. Ancak geçmiş zamanın öyküsü tarih sırasıyla anlatılabilir, bu düzen yürüyen şimdiki zamana uygulanamaz.” Bu nedenle, Balzac daha çok içeriğe dayanan bir bölümlenme uygular; ama, doğrusunu söylemek gerekirse bu bölümlenme de oldukça yüzeysel, oldukça saymaca kalır. Yapıtının gereğince anlaşılıp değerlendirilmesi için, şu ya da bu düzene göre, ama tümüyle okunması ilk koşul olarak kalır.

İnsanlık Güldürüsü'nü oluşturan birbirinden ilginç anlatıların çoğu kez dağınık, bağımsız bir biçimde yayımlanmalarına gelince, yalnız bizim ülkemizde değil, Fransa da işin içinde olmak üzere, her yanda sürdürülen bir tutum. Bunun nedenini anlamak da zor değil. Bir kez, her anlatının kendi kendine yeterli görünmesi, –bütünün zararına bile olsa– böyle bir tutumun sakıncasını azaltıyor; sonra, hele bu büyük yapıtın Fransızca'dan başka bir dilde yayımlanması söz konusu olunca, binlerce sayfalık bu romanlar ve öyküler toplamını belirli bir düzen içinde sunmak, yayıncılara içinden çıkılması zor bir sorun olarak görünüyor, bu sorunlarla boğuşmaktansa bütünün belirli parçalarıyla yetiniliyor.

Ne olursa olsun, gerek kendi kendine yeten bir roman, gerekse *İnsanlık Güldürüsü*'nün bir parçası olarak, *Goriot Baba*'nın Balzac anlatıları arasında ayrıcalıklı bir yer tuttuğu kuşku götürmez. İlk bakışta, biraz yüzeysel bir biçimde, “Balzac romanı” diye adlandırılan örnekçeye uyması bir yana, kurgusuyla, konusuyla, kişileriyle, içerdiği dünya görüşüyle, gerçekten ilginç bir romandır *Goriot Baba*; yalnızca ilginç baba tipiyle değil, anlatım ustalığıyla da, öteki kahramanlarıyla da bizi sürükler. Öte yandan, çok iyi bilindiği gibi, Balzac'ın kafasında *İnsanlık Güldürüsü*'nü oluşturma düşüncesi, *Goriot Baba*'yla birlikte doğmuştur. Bu da, ister istemez, *Goriot Baba*'yı bir odak-yapıt durumuna getirir: *İnsanlık Güldürüsü*'nün birliğini sağlayan başlıca özelliklerinden biri, bu büyük yapıtın sayıları üç bine ulaşan kişilerinin önemli bir bölümünün birçok parçada yeniden karşımıza çıkmasıdır; bunların önemli bir bölümü –ve genellikle en ilginçleri– de *İnsanlık Güldürüsü*'ne *Goriot Baba*'dan dağılır: Rastignac, Bianchon, Vautrin, Gobseck, Nucingen, Markiz de Trailles, Madam de Beauséant, Madam de Langeais ve daha birçokları, başka yapıtlarda, daha değişik

olaylar, daha değişik koşullar içinde, değişik yönleriyle tanıyacağımız, ünlü Balzac kişileridir.

Bu özelliği göz önüne alınınca *İnsanlık Güldürüsü*'nün eşsiz evrenine girmek için en elverişli kapının *Goriot Baba* olduğu söylenebilir.

TAHSİN YÜCEL

I

Sıradan bir pansiyon

Madam Vauquer yaşlı bir kadındır, kızlığında “de Conflans” soyadını taşımıştır, kırk yıldan beri Paris’te Quartier Latin ile Saint-Marceau arasında, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı’nda küçük bir pansiyon işletir. “Vauquer Pansiyonu” adıyla tanınan bu pansiyon, erkeklere de, kadınlara da, gençlere de, yaşlılara da açıktır ya bu saygıdeğer kurumun töreleri konusunda en ufak bir dedikodu çıkmamıştır. Ne var ki otuz yıldan beri genç bir kimsenin oturduğu da olmamıştır burada; genç bir adamın böyle bir yerde oturması için, ailesinden çok az bir para alması gerekir. Bununla birlikte, 1819’da, yani bu dramın başladığı sırada, zavallı bir kızcağız kalıyordu burada. “Dram” diyoruz. Yaşadığımız bu gözü yaşlı edebiyat çağında, hem yalan yanlış, hem de gereğinden fazla kullanılması yüzünden, iyice gözden düşmüş olan bu sözü yine de kullanmak gerekiyor burada. Öykümüz sözcüğün gerçek anlamında “dramatik” olduğu için mi? Hayır. Kitap okunup bitirildikten sonra, için için ya da açık birkaç damla gözyaşı dökülmesine yol açar belki de ondan. Paris’in dışında anlaşılabilir mi bu kitap? Orası kuşkulu. Gözlemlerle, yersel renkle dolup taşan bu “sahnenin” özellikleri ancak Montmartre ve Montrouge tepelikleri arasında, her an dökülmeye hazır alçı ve sıva

yıgınlardan, kara çamur derelerinden oluşan bu ünlü vadi içinde değerlendirilebilir. Gerçek acılarla, yalancı sevinçlerle dolup taşan bir vadidir burası, öyle korkunç bir çalkantı içindedir ki, burada şöyle azıcık sürekli bir heyecan uyanabilmesi için, gözleri yuvalarından dışarı uğratacak bir şeyler olması gerekir. Bununla birlikte, şurada burada rastlanan kimi acılar, kötü eğilimlerle erdemlerin yığılımı yüzünden öyle büyük, öyle çarpıcı bir niteliğe bürünür ki bencillikler, çıkarlar duruverir, acıma duyar insan, ama edinilen izlenim çabucak yenilip bitirilen, lezzetli bir meyvedir. Ne var ki, uygarlık arabası, tıpkı “Tanrı Jagannatha’nın arabası” gibi, ötekiler kadar kolay ezilmeyerek tekerleklerinin dönmesini engelleyen bir yüreğe rastladı mı hemen parçalayiverir onu, şanlı yürüyüşünü sürdürür.¹ Siz, bu kitabı apak ellerinde tutanlar, “Belki biraz eğlendirir beni,” diyerek yumuşacık koltuklarına gömülenler, siz de böyle yapacaksınız işte. Goriot Baba’nın sessiz mutsuzluklarını okuduktan sonra, duygusuzluğunuzu yazarın sırtına yükleyerek onu abartmacılıkla damgalayıp şiire kaçmakla suçlayacak, yemeğinizi iştahla yiyeceksiniz. Hayır, hayır! Şunu bilin ki bu dram ne bir düş ürünü, ne de bir romandır. *All is true*,² bu dram öylesine gerçek ki öğelerini herkes kendi evinde, belki de kendi yüreğinde bulabilir.

Bu gösterişsiz pansiyonun işletildiği yapı Madam Vauquer’in kendi malıdır. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı’nın alt yanında, toprak yüzeyinin Arbalète Sokağı’na doğru alçaldığı yerdedir. Bu alçalma öyle birdenbire, öyle sert bir biçimde başlar ki atlar buradan ender olarak çıkıp inerler. Bu durum burasını sarı renklere bulayıp

1. Vişnu bir arabada dolaşır, dindarlar arabanın altına atılırlardı. (Ç.N.)

2. (İng.) Shakespeare’den bir alıntı; “hepsi gerçek” anlamında. (Ç.N.)

her şeyi kubbelerinden yansıyan, somurtkan renklerle karartarak hava koşullarını değiştiren iki anıt, yani Val-de-Grâce ile Panthéon arasında sıkışmış olan bu sokaklarda kol gezen sessizlik için elverişlidir. Kaldırımlar kurudur burada, derelerde ne çamur, ne su vardır, duvar diplerinde otlar yükselir. Burada en kaygısız insan bile rahatsız, gelip geçenler hüznü, evler kasvetli mi kasvetlidir, yüksek duvarlar hapishane kokar, bir araba sesi bir olay olur. Yolunu şaşırıp da buraya düşmüş bir Parisli küçük pansiyonlar ya da okullar, düşkünlükler ya da sınıktılar görür yalnızca, can çekişen yaşlılığı, çalışmak zorunda bulunan, tutsak edilmiş, şen gençliği görür. Paris'in hiçbir semti böylesine ürkütücü, hatta, çekinmeden söyleyelim, böylesine bilinmedik bir yer değildir. Özellikle Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı, tunçtan bir çerçeve, bu anlatıya uygun düşen tek çerçevedir. Düşünceyi böyle bir anlatıya hazırlamak için ne kadar koyu renk, ne kadar karanlık görüş kullanılsa azdır; yolcu *catacombe*'lara¹ inerken ışık basamak basamak azalır, kılavuzun şarkısı zayıflar ya, tıpkı öyle. Karşılaştırma yerindedir. Kurumuş yürekler görmek mi daha ürkütücüdür, boşalmış kafatasları görmek mi, kim karar verebilir?

Vauquer Pansiyonu'nun ön bölümü bir küçük bahçeye bakar; böylelikle Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'yla dik bir açı oluşturur, burada derinlemesine kesilmiş görünür. Ön duvar boyunca, ev ile bahçe arasında, bir kulaç genişliğinde, kaba çakıltaşları döşeli, çukur bir yer, onun önünde ise, aklı, mavili, büyük çini saksılara dikilmiş sardunyalarla, zakkum ve nar ağaçlarıyla çevrili, ince ve kumluk bir yol vardır. Üzerinde, şöyle bir yazı bulunan bir levhanın olduğu büyük bir kapıdan girilir bu yola:

1. Yeraltı mezarlığı. Eskiden, Paris'te, kaldırılan mezarlıklardaki kemikler taş ocaklarına taşınır, buralara da *catacombe* adı verilir. (Ç.N.)

VAUQUER PANSİYON

Her iki cinsten ve öbür insanlar için

Gündüzleri, cırtlak çingiraklı, kafes parmaklıklılı bir kapıdan bakılınca sokağın karşısına düşen duvarda, semtin bir ressamınca yeşil mermer biçiminde boyanmış bir kemer görünür. Bu resmin canlandırdığı girintinin altında, bir Eros heykeli yükselir. Simge meraklıları, bu heykelin pul pul olmuş cilasına bakınca oradan birkaç adım ötede derdine çare bulunan bir Paris aşkının bir söylenini bulurlar belki bunda.¹ Oturtmalığın altındaki şu yarı yarıya silinmiş yazıt, 1777 yılında Paris'e dönmüş olan Voltaire'e gösterilen coşkulu bağlılık nedeniyle yapılmış olduğu zamanı anımsatır.

“Kim olursan ol, işte efendin:
eski, şimdiki ya da gelecekteki.”²

Karanlık çökerken, parmaklıklılı kapının yerini tam bir kapı alır. Genişliği ön duvarın uzunluğuna eşit olan küçük bahçe, sokak duvarı ile komşu evin ortak duvarı arasında kalır, sarmaşıklardan oluşmuş bir örtü sarkar, onu bütünüyle saklar, gelip geçenlerin bakışlarını Paris'in oldukça ilginç bir görünümüne çeker. Bu duvarların her biri, cılız ve tozlu ürünleri Madam Vauquer için her yıl bir korku ve pansiyonerleriyle bir konuşma konusu olan, dizi dizi meyve ağaçları ve asmalarla örtülüdür. Her duvar boyunca, şöyle böyle yetmiş iki ayak uzunluğunda, daracık bir ağaçlıklı yol vardır, sık ihlamur ağaçlarıyla son bulur. Madam Vauquer, kızlığında “de Conflans” gibi bir soylu ad taşımış olmakla birlikte, müşteri-

1. Yakınlarda bulunan bir cinsel hastalıklar hastanesi anıştırılıyor. (Ç.N.)

2. Bu yazıt gerçekten de Voltaire'in kaleminden çıkmıştır. (Ç.N.)

lerinin dilbilgisel uyarılarına da aldırmadan, inatla *ıklamur* der bunlara. İki yan yol arasında, öreke biçiminde budanmış meyve ağaçları, kuzukulağı, marul ve maydanozlarla çevrili bir enginar evleği bulunur. İhlamur ağaçlarının altında, çevresine iskemleler dizilmiş, yeşil boyalı bir yuvarlak masa durur. Yazın en sıcak günlerinde, kahve içmek için kesenin ağzını açabilecek ölçüde paralı müşteriler, burada, yumurtadan civciv çıkartabilecek sıcaklıktaki havada kahvelerinin tadını çıkarırlar. Üç kat yükselen, yukarısında da çatı odaları bulunan ön bölüm, moloz taşlarla örülmüş, Paris'in bütün evlerine iğrenç bir nitelik veren şu sarı renkle badana edilmiştir. Her katta beşer pencere vardır, bunlar da ufak camlara bölünmüştür, hiçbiri aynı biçimde açılmamış olduğundan, panjurları birbirine yan bakar. Evin yanlarında ikişer pencere vardır, alt kattakiler demir parmaklıklarla süslüdür. Yapının arkasında aşağı yukarı yirmi ayak genişliğinde bir avlu bulunur; domuzlar, tavuklar, tavşanlar kardeş kardeş geçinirler burada, dipte de odunluk olarak kullanılan bir sundurma yükselir. Bu sundurma ile mutfak penceresi arasında, üzerine teknenin bulaşık suları dökülen yiyecek dolabı durur. Bu avludan da daracık bir kapı açılır Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na; aşçı kadın, ortalığı hastalık sarar korkusuyla, bu batakhaneyi bol suyla yıkayarak çöpleri buradan dışarı koyuverir.

Doğal olarak pansiyon işletmesine ayrılan alt kat, sokağa bakan iki pencereyle aydınlanan ve camlı bir kapıdan girilen bir ilk odayla başlar. Bu salon, basamakları boyanıp parlatılmış taş ve tahtalardan oluşan bir merdivenin sahanlığıyla mutfaktan ayrılan yemek odasına açılır. Birbirini izleyen donuk ve parlak çizgili, kıl kumaşlarla kaplanmış koltuk ve iskemlelerle döşenmiş olan bu salon kadar hüznün verici bir şey yoktur. Ortada Sainte-

Anne mermerinden bir yuvarlak masa durur, onun üstünde de bugün her yanda rastlanan, ak porselenden bir çay takımı vardır, yaldızlı çizgileri yarı yarıya silinmiştir. Döşemesi oldukça bozulmuş olan bu odanın duvarları dirsek yüksekliğine kadar tahtayla kaplanmıştır. Duvarların geri yanını da *Telemakhos*'un¹ başlıca sahnelerini canlandıran, bildik kişileri renkli olarak sunulan, parlak bir duvar kâğıdı örter. Kafesli pencereler arasındaki çerçeve, Kalypso'nun Odysseus'un oğluna verdiği şölenin tablosunu sunar pansiyonerlere... Bu resim, tam kırk yıldan beri, genç pansiyonerlerin şakalarına yol açar: Yokluk yüzünden yemek zorunda kaldıkları akşam yemeğiyle alay ettikçe durumlarının üstünde bulduklarını sanırlar. Hep temiz olan ocağı ancak önemli günlerde ateş yakıldığını gösteren taş şömine, kafes içinde, yıpranmış, yapma çiçeklerle dolu olan iki vazoyla süslüdür; mavimsi mermerden, zevksizlik örneği bir duvar saati de bunlara eşlik eder. Bu ilk odadan, dilde bir karşılığı bulunmayan, ama "pansiyon kokusu" diye adlandırılması gereken bir koku yayılır. Kapalılık, küflenmişlik, acılaşımlık kokar; üşütür adamı, buruna nemli gelir, giysilere işler; yemek kokuları sinmiştir her yanına; pis pis mutfak kokar, düşkünler yurdu kokar. Genç, yaşlı, her pansiyonerin nezleli havasından buraya katılan mide bulandırıcı temel ölçeleri ölçmek için bir yol bulunsaydı, bu oda belki o zaman betimlenebilirdi. Ama bu dümdüz çirkinliklere bakmayın siz, bu salonu bitişindeki yemek odasıyla karşılaştırırsanız, onu yüksek çevreden bir kadının odası kadar zevkli ve hoş kokulu bulursunuz. Baştan başa tahta kaplamalı olan bu oda, bir za-

1. Yunan mitolojisinde, Odysseus ile Penelope'nin oğlu. Telemakhos'un babasını ararken yaşadığı serüvenler, Fransız yazar Fénelon'un bir eserine konu olmuştur. (Y.N.)

manlar tek bir renge boyanmışken, bugün belirsiz bir renk almış, üzerini örten kir tabakaları tuhaf desenler çizmiştir. İki yanında yapışkan büfeler, bunların üzerinde de kenarları dış dış, donuk sürahiler, maden peçete bilezikleri, Tournai porseleninden mavi kenarlı tabak yığınları vardır. Bir köşede göz göz bir kutu, numaralı gözlerde de her pansiyonerin yemek ya da şarap lekelerine batmış peçeteleri durur. Şu kırılıp bozulmak bilmeyen, her yandan atılmış olan *Incurables*'daki¹ uygarlık kalıntıları gibi eşyalar görürsünüz burada. Örneğin yağmur yağınca içinden bir Fransisken papazı çıkan bir barometre, hepsi de yıldız çizgili, kara ve cilalı tahta çerçevesi, insanda iştah bırakmayan, tiksindirici gravürleri; bakır kakmalı, bağadan bir saat çerçevesi; yeşil bir soba, tozları ile yağları birbirine karışmış Argand gaz lambaları, yemekten yemeğe gelen, şakacı bir müşterinin parmağını sivri bir kama gibi kullanarak üzerine adını yazmasına elverecek derecede kirli bir muşambayla kaplı bir uzun masa, topal iskemleler, hiçbir zaman kaybolmayıp açılan, yürek yarası hasır paspaslar, sonra delikleri kırılmış, menteşeleri sökülmüş, tahtaları kömürleşmiş, zavallı ayak tandırları. Bu eşyaların ne kadar eski, ne kadar çatlak, çürük, titrek, erimiş, kolsuz, kör, sakat ve can çekişir durumda bulunduğunu açıklamak için, aceleci insanların bağışlamayacakları ve öyküye duyulan ilgiyi azaltacak betimlemelere girişmek gerekirdi. Kırmızı döşeme taşları ovma ya da boyama sonucu oluşmuş vadilerle doludur. Kısacası, şiirsiz bir yoksulluk egemendir burada; çirkef değil, lekelerle, deliklerle, paçavralarla değil, saçak saçak bir çürümüşlükle belirlenen, tutumlu, özenli, lif lif olmuş bir yoksulluk.

1. İyileşmez hastaların, kötürümlerin ve düşkünlerin alındığı hastanelere verilmiş ad. (Ç.N.)

Balzac'ın dehasının doruğundayken kaleme aldığı *Goriot Baba*, aşk, nefret, iktidar hırsları, sınırsız ihtiras gibi saplantılı duyguların romanıdır aslında. Yaşlı Goriot, Paris'te tutunmaya kararlı genç Rastignac ve şeytani Vautrin'in hikâyesini anlatır. Bir babanın, kızları için bulunduğu özverilerin derin bir ıstıraba dönüşmesinin yanı sıra iktidar, güç, para ve umursamazlık sarmalının doğurduğu "burjuva trajedisi"ne odaklanır.

Gerçekçilik akımının başyapıtı sayılan eser, büyük yükseliş ve düşüşlerin yanı sıra renkli karakterleriyle, Restorasyon dönemi Paris'inin toplumsal hayatına gerçekçi yaklaşımıyla ve Balzac'ın anlatım ustalığıyla dünya edebiyatının kült romanları arasında yer alır. *Goriot Baba*, Balzac'ın anıt yapıtı "İnsanlık Komedyası"nın ilk kitabıdır.

Türkiye'den 20 çağdaş fotoğrafçı *Can Klasikleri*'nin bu özel dizisi için 20 kitabın kapak fotoğrafını özgün yorumlarıyla hazırladı.

#dünyaklasikleri #fransizklasikleri #paris #sosyete #kallebağları
#parahırsı #fakirlik #gösteriş #insanlıkkomedyası

Kapak fotoğrafı: Ekin Çakırçer

 can

canseyirleri.com | [f](#) | [i](#) | [t](#) | [v](#) canseyirleri

roman

9 789750 738197

9 789750 738197